

5. Sokol, I. M. (2013). Vprovadzhennia kvest-tekhonolohii v osvittinii protses [Implementation of quest technology in the educational process]. Zaporizhzhia: Aktsent Investtreid.

6. Farreny, J. A. (n.d.). Webquests and Blogs: Web-based Tool for EFL Teaching. Retrieved from http://www.apac.es/publications/documents/Webquest_weblog_paper.pdf

7. Kapp, K. M. (2012). The Gamification of Learning and Instruction: Case-Based Method sand Strategies for Training and Education. New York: Pfeiffer: An Imprint of John Wiley & Sons.

Nataliia Viktorivna Kharchenko, PhD in Pedagogy, Senior Researcher of the Laboratory of Civil, Moral and Intercultural Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, tytizaraz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4171-593x>

Gamification in education: Using quest technology

The article updates the issue of gamification of education by using quest technology as a particular type of students' research activity, which involves game practices and mechanisms in a non-game context to solve educational tasks.

A practical example of the gamification of the educational process is a quest as one of the types of special-organized research activity, which aims to achieve a result by searching for information and solving various tasks (creative, search, intellectual, etc.). It was determined that introducing quest technologies into the educational process contributes to developing students' analytical abilities and creative and critical thinking, prompts them to make unconventional decisions, and increases their motivation to study.

The algorithm of how to make a quest and its main elements are disclosed (methodological commentary on the organization and conduct of the quest, goal, task, legend, equipment, rules, content of locations, results, summary, etc.). A sample of quest technology in working with senior school students in institutions of general secondary education is presented by the example of the quest "Figures of Enlightenment", which can be partially or fully used in grades 9-11 during art lessons and other disciplines, organizing extracurricular work.

It is concluded that the total or partial implementation of game tasks of the quest into the educational process contributes to: the formation of interdisciplinary connections (art, geography, history, Ukrainian literature), expansion of Ukrainian studies and cultural aspects of the lesson (event), school subjects and subject cycles; formation of key and general subject competencies of education seekers; development of critical, analytical and creative thinking, interaction skills, search activity, systematization of information; realization of competence approach (formation of subject, cross-subject, and key competences), person-oriented approach (development of search activity skills, the creative potential of students), activity-based approach (development of the ability to apply acquired knowledge in educational and sociocultural practice), and integrative approach (inter-subject connections with subjects of other academic fields, integration with the sociocultural environment).

Keywords: gamification, quest technology, educational process, senior school students, institutions of general secondary education.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2023 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4\(110\)-42-47](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-4(110)-42-47)

УДК 379.825:792.091.3:398.2(=161.2)

Ірина Михайлівна Лавриш,

кандидат педагогічних наук, директор Будинку культури Деснянського району, м. Київ, Україна, Lavrishirina@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-1448-7352>

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У СЦЕНІЧНІЙ ДІЇ ПІДЛІТКОВОГО ТЕАТРУ

Стаття присвячена проблемі використання української народної творчості в діяльності підліткового театру як засобу прилучення дітей до культурних цінностей, розвитку їхньої комунікативної культури, творчого самовираження. Висвітлено мету та основні аспекти діяльності підліткового театру «Обрії майбутнього», подано короткі тексти сценаріїв театралізованих вистав, розроблених на основі народнопоетичних творів.

Зроблено висновок, що театралізація творів усної народної творчості є ефективним способом передачі вихованням історичної й культурної спадщини українського народу, засобом духовного зростання як громадян і патріотів.

Ключові слова: українська народна творчість, міфологія, підлітковий театр, керівник підліткового театру, образ, сценічна дія, виховання, діти.

Актуальність проблеми. Сучасне виховання має спрямовувати дітей до гуманістичних цінностей, формувати у них пошану до природного довкілля, розвивати почуття любові та відданості Батьківщині, прагнення долучатися до культурних надбань рідного народу і їх збагачувати. Для цього необхідно вибрати виховні засоби та відповідний зміст виховної роботи. Вважаємо ефективним засобом виховання сучасних дітей підлітковий театр, який водночас є для них цікавою формою дозвілля та можливістю власної самореалізації. Специфічність підліткового театру обумовлена його належністю як до сфери освіти, так і до сфери культури, що сприяє створенню унікальної взаємодії різних сфер знання і творчої діяльності, яка дає змогу сформувати новий тип юного актора

– рухливого, мобільного, здатного вступити у безпосередній контакт із глядачем і активно включити його у сценічну дію.

Належний виховний ефект дає організація роботи такого театру на основі української народної творчості, в якій відобразилися духовні надбання народу, що виникли із праці, світогляду і життєвого досвіду багатьох поколінь українців. Серед жанрів народної творчості виокремлюються календарно-обрядові та родинно-побутові обряди, ігри, що мають істотний драматичний складник, народні вистави, лялькова вертепна драма. Отже, зважаючи на їх драматичну основу, вони можуть бути активно використані у роботі з сучасними учнями в самодіяльному театрі. Матеріалом для роздумів щодо використання народної творчості у

театрально-ігровій роботі з дітьми посплугував перегляд нами ряду театралізованих ігор і видовищ, які ставляться в аматорських театральних колективах шкіл та позашкільних закладів. На жаль, вони характеризуються обмеженістю виражальних засобів і тематично спрямовуються до ярмарково-балаганного варіанту. Тому ми вважали за доцільне звернути увагу саме на введення творів усної народної творчості в репертуар підліткових театрів, адже ці твори дають змогу втілювати дух нації через сценічну дію.

Слід наголосити, що підлітковий вік є найбільш сприятливим для формування естетичних смаків, розширення художнього кругозору, оскільки на цьому віковому етапі формується картина світу і визначається особистісна позиція усвідомленого «Я». І в цьому свою унікальну роль відіграє підлітковий театр, де підлітки можуть розширити свої знання про довколишній світ та усвідомити, поглибити своє ставлення до нього та до власної особистості.

Постає також питання діяльності керівника підліткового театру, не тільки як режисера, а передусім як педагога, що вводить дітей у світ високих моральних цінностей та ідей. Театрально-освітня діяльність керівника, як один з напрямів сценічної роботи у підлітковому театрі, повинна збагатитися, на нашу думку, новим баченням, методами, підходами.

Відображення проблеми в наукових джерелах. Впливу засобів театрального мистецтва на підліткову свідомість присвячено певне коло публікацій. Значення використання різних видів театралізації для розвитку естетичної культури школярів, удосконалення їх соціально-комунікативної спроможності, залучення дітей до загальнолюдських та національних цінностей висвітлюється в працях О. Граб, Т. Коваль, О. Комаровської, Н. Краснової, Н. Миропольської, М. Міщенко, Л. Сєрих, В. Ульянової, В. Шахрай та інших [4; 5; 6; 8; 9; 14; 16; 17]. Цікавим є підхід В. Нечерди до використання театралізованих форм роботи з дітьми вразливих категорій [11]. Вважаємо корисними публікації, що розкривають різні сторони організації театральної діяльності

(О. Абрамович, П. Паві, А. Прудников, В. Чорна) [1; 12; 13]. На вагоме значення народної творчості як відображення високої духовності народу вказували у свій час відомі діячі української культури (М. Грушевський, М. Драгоманов, В. Лисенко, Леся Українка, І. Франко та ін.). У другій половині XX – початку XXI ст. українська народна творчість вивчається багатьма дослідниками. Серед них – В. Бойко, М. Грицай, Л. Дунаєвська, М. Лановик, З. Лановик та інші. [2; 7]. Народна міфологія, що відображена в багатьох календарних та родинно-побутових обрядах, піснях, казках, стала об'єктом вивчення для В. Давидюка, В. Скуратівського [3; 15].

У своїй праці ми акцентуємо увагу на розширенні способів використання української народної творчості в театрально-ігровій діяльності дітей шкільного віку.

Мета статті – обґрунтувати значення використання української народної творчості у сценічній дії підліткового театру для формування моральних та естетичних цінностей дітей та визначити роль керівника підліткового театру як головної постаті творчого процесу.

Основний зміст статті. Термін «народна творчість» відображує всю творчу діяльність народу – поезію, танець, музику, архітектуру, художнє і декоративно-прикладне мистецтво тощо. Для того, щоб відділити духовну творчість народу від матеріальної, використовують терміни «усна народна творчість», «народнопоетична творчість», «фольклор». Як зазначають автори книги «Українська усна народна творчість» М. Лановик і З. Лановик, «усна народнопоетична творчість – це художньо-словесна творчість народу в сукупності її видів і форм, де засобами мови збережено знання про життя і природу, давні культури і вірування; а також відбито світ думок, уявлень, почуттів і переживань, народнопоетичної фантазії» [7, с. 18].

Значення усної народної творчості полягає насамперед в тому, що вона передає з покоління в покоління «життєвий досвід народу, його мудрість, етику кращими своїми образами, в яких були втілені благородні риси – патріотизм, хоробрість, чесність, людяність» [2, с. 7]. В. Скуратівський наголошував,

що впродовж століть на українських землях «виכולихувалися високогуманні звичаї і обряди, народна мораль, духовне розкриття поетики, шана до природи, родовідних традицій своїх попередників» [15, с. 17].

Усна народна творчість розкриває глибоку шану наших пращурів до природи, що знайшло відображення у надзвичайно багатій та образній календарній обрядовості. Також у багатьох народних іграх, обрядах (родинно-побутових), піснях оспівано працю, відображено родину як центральну ланку суспільного буття з жіночими образами в центрі. У народнопоетичних творах звучать поради матері синам боронити покровджених, опікуватися вдовицями та їхніми дітьми, не лінуватися тощо (ці постулати є актуальними і сьогодні). Народна творчість в часи козаччини набула «оборонного» характеру, оспівувала героїзм козаків, їхню любов до рідної землі, розвиток сили волі, спритності.

Багато народнопоетичних творів, зокрема обрядових (колядки, щедрівки, купальські та жнивварські пісні тощо) відображають певні моменти давньоукраїнської міфології – системи поглядів народу на природне та суспільне довкілля. Народ поклонявся багатьом божествам, які уособлювали певні природні й соціальні явища. До кола давніх богів відносять Велеса, Ярила, Купало, Ладу, Дану, Рода та інших. Одним із найпопулярніших богів у слов'ян був Ярило. З ним наші пращури пов'язували пробудження природи – прихід весни, початок нового хліборобського року. В українській мові корінь ЯР доволі поширений і означає весняне світло, тепло, пристрась [15, с. 50]. Цікавою міфологічною персоною є Дана – богиня води. Українці в давнину обожнювали річки, озера, криніці, вважаючи їх священними. Було великим святотатством засмічувати джерела, плювати у воду, зневажати її прокльонами – «бо вона чиста й непорочна» [15, с. 86]. Наш народ шанував небесні світила, явища природи – Сонце, Зірки, Місяць, Світла хмарка, Небо, Земля, Вітер тощо. В українській усній народній творчості оспівано шанобливе ставлення наших пращурів до рослинного і тваринного світу, адже доволі часто в

народних творах зображені такі персонажі, як орел, сокіл, лелека, калина, верба, явір, просо, барвінок, мак, кінь, корова, коза, кіт, вовк тощо. Вони виступають певними образами-символами, що уособлюють важливі людські чесноти – турботу про природне довкілля, відданість громаді, Батьківщині, прагнення до добра і справедливості, вірність у коханні тощо.

В обрядах, народних виставах, іграх, піснях діють також такі символічні персонажі, як Розум, Доля, Віра, Надія, Любов, Заздрощі, Ворожка, Москаль, Дід, Баба тощо. Цікавим, на наш погляд, є такий персонаж, як Вітер, який може виступати символом влади, сили, вісником незгод, а боїться лише смерті і людської туги, від яких він затихає.

Сучасна увага до народної усної поетичної творчості зумовлена тим, що вона є важливим джерелом збагачення культури в усі часи, а також дієвим виховним інструментом. Сила впливу народнопоетичної творчості зростає, якщо вона подається через сценічну дію, шляхом осмислення дітьми подій, персонажів за допомогою засобів театрального мистецтва. Виключна роль театрального мистецтва полягає в тому, що воно «відображає та концентрує загальнолюдські уявлення про моральні цінності, сенс життя, його пріоритети. Як видовище, воно викликає інтерес і привертає велику аудиторію, здійснюючи вагомий вплив на процес художньо-естетичного виховання молоді» [1, с. 157].

Одним із головних понять театрального мистецтва є сценічна дія. Термін «сценічна дія» використовується в театрі та драматургії та означає акторську дію, взаємодію персонажів, події, які відбуваються на сцені під час вистави. Сценічна дія включає в себе такі основні елементи: діалоги та монологи (словесні висловлювання персонажів, що розкривають їхні думки, почуття та мотивації); рухи та жести (пересування персонажів по сцені, їхні жести, пози та взаємодія з об'єктами чи іншими персонажами); сценічні костюми, грим, що допомагають створити образ персонажа; сценічні ефекти та реквізит (використання світла, звуку, декорацій та інших сценічних елементів для

створення атмосфери та підсилення враження від театрального дійства); сценарій та сюжет (сюжетна лінія, яка визначає логічний розвиток подій та конфліктів на сцені).

У нашому підлітковому театрі «Обрії майбутнього», який був створений у 2013 році керівником, режисером Г. І. Чирковим, ми ставимо за мету шляхом використання української народної творчості розкрити та активізувати творчий потенціал підлітків, залучити їх до культуротворчості на ґрунті народної спадщини. В основі навчально-виховної концепції нашого театру покладена ідея – через сценічну дію наблизити до вихованців історико-культурне минуле українського народу, формувати ціннісне ставлення до його культурно-мистецьких надбань і на цій основі сформувати патріотичні почуття.

Підлітковий театр «Обрії майбутнього» показує його юним учасникам та глядачам картини трипільських часів, часів Антів, Київської Русі-України, козацтва, визвольних змагань ХХ сторіччя, використовуючи імпровізацію довкола певного сюжету, яка суттєво сприяє розвитку дитячої творчості. Різноманітний матеріал із народної скарбниці дає вихованцям можливість відчувати зв'язок сучасності зі світом давнини, свою причетність до славних звершень попередників.

Репертуар театру складають твори українських письменників зі шкільної програми, казки, байки, соціальні вистави певної тематики: охорона довкілля («Дружба ліса та озера»), пожежна безпека («Пригоди козаків»), правил дорожнього руху («Як заєць дорогу переходив»). Особливістю театру є те, що до творчої діяльності залучаються діти та підлітки з особливими освітніми потребами, що суттєво сприяє їхній соціальній адаптації.

Для сучасних підлітків участь у підлітковому театрі є можливістю перебороти власну пасивність і автоматизм сприйняття певних образів, долаючи відчуження особи від світу на основі діалогу. Мовою підлітків є гра, яка виявляє їхні почуття, емоційні проблеми, адаптаційні труднощі в процесах соціалізації. Загалом театр – це місце, де сценічна дія не тільки твориться, а й

спостерігається. На нашу думку, підлітковий театр є самостійним позашкільним об'єднанням, де підлітки залучаються до театральних процесів, під час яких навчаються брати на себе відповідальність за власну творчість, співпрацювати в групі, відкрито ділитися своїми думками з іншими учасниками у процесі сценічної дії, яка відбувається у запланованій ситуації театрального видовища з наперед визначеними цілями і чіткими правилами. А отже, паралельно з набуттям специфічних умінь театралізованої діяльності і творчої самореалізації, вони набувають комунікативних умінь і навичок, а матеріал, з яким вони працюють, і образи, які втілюють, стають підґрунтям виховання людини моральних принципів, громадянина-патріота.

Переконані, що твори усної народної творчості, які показані сценічно, характеризуються здатністю сильного емоційно-психологічного впливу на дітей, що зумовлюється новизною побаченого, його незвичністю, яскравими образами, чіткістю у відокремленні краси та огиди, добра і зла, любові й ненависті.

Постановка вистав, що створюються на основі народної творчості, у підлітковому театрі здійснюється за принципом пластично-просторового вирішення сценічної дії. Процес створення вистави залежить від досвіду керівника, його бачення відповідних декорацій, народження та відтворення точних мізансцен. Слід звернути увагу керівників підліткових театрів на вибір таких репертуарних творів, що відповідають внутрішнім емоційним потребам підлітків, вирізняються глибиною думок персонажів, висвітлюють палітру ставлень цих персонажів до інших дійових осіб, до оточення і до самих себе. Характерними особливостями вистав на народно-поетичній основі є: діалогічна форма викладу подій, розподіл ролей, створення нетрадиційного дійства, наявність багатой символіки, історичні, етнографічні костюми, живописно-плосинні декорації, різноманітний реквізит, світло тощо.

Вважаємо, що без відчуття часу, історії, тобто сполученості минулого та сьогодення не може існувати справжня і глибока сценічна атмосфера в підліт-

ковому театрі. Ці образно-пластичні, динамічні вираження ідей, що втілені в народно-поетичній спадщині, у сценічному просторі і часі створюють психологічно насичену атмосферу.

На нашу думку, ефективність діяльності підліткового театру неможлива без створення керівником таких **умов**: 1. Активна участь підлітків (заохочення брати активну участь у всіх етапах театрального процесу, включаючи підготовку вистави, режисуру, акторську гру, сценографію, музичне супроводження тощо). 2. Єдність та колективність (створення атмосфери співпраці, де кожен підліток відчуває себе важливим членом команди). 3. Самовираження та творчість (забезпечення можливостей для самовираження підлітків, для вільного виявлення їхніх думок, емоцій через театральну гру). Доцільно у процесі театральної-освітньої роботи з підлітками «враховувати потреби, здібності і можливості підростаючого покоління, реалізуючи індивідуальний підхід, з одного боку, а з іншого – формувати культуру спілкування і взаємодії на засадах партнерства (співтворчість, взаємодопомога, вміння слухати інших), виховувати почуття згуртованості, колективізму» [6, с. 87].

Успішна діяльність підліткового театру вимагає від керівника не тільки наявності широких і різноманітних знань у сфері педагогіки і психології, а й здібностей і майстерного володіння технікою побудови сценічних образів у просторових і часових категоріях. Необхідно значну увагу приділити становленню юного актора, що передбачає, як зазначає П. Паві, розвиток особистості взагалі – голосу, тіла, інтелекту, чутливості, усвідомлення драматургії та суспільної ролі театру [12, с. 35].

Обов'язковим елементом театральної-освітньої діяльності керівника є організація роботи юних акторів з текстами сценаріїв вистав, що створені з використанням української народної творчості. Це допомагає дітям засвоювати культурні набутки, сценічно втілювати власні естетичні уявлення, розвивати естетичні почуття.

Велике значення керівнику слід надавати структурі постановки, щоб образи були пов'язані загальним задумом

і несли інформаційне навантаження, викликали позитивні або негативні емоції. Важливо стимулювати естетичну креативність підлітків, що дає можливість обробки ідеї або образу до завершеності повноти і досконалості. Усе це активно впливає на підліткову психологію, формує естетичні орієнтації, характеристиками яких є образне бачення, гармонійність, цілісність, системність, які властиві будь-якому результативному творчому акту. І ми спостерігаємо, як від однієї вистави до іншої зростає підлітковий сценічний професіоналізм, розуміння та легкість втілення образу.

Одним з авторських прийомів керівника нашого підліткового театру є використання розмовних фразеологічних одиниць. При цьому обігруються один або кілька компонентів фразеологізму. Цей прийом не лише сприяє створенню образу, експресивності діалогічного мовлення, а інколи зумовлює й гумористичний ефект. Наведемо декілька прикладів:

– Що я, в Бога теля з'їв? – Я не знаю, що ви їли в Бога, а груші їсте.

– Оце сорока на хвості принесла, що ви збираєтеся переселятися. – Сорока ваша не збрехала.

– Він давно мені хоче *прищемити хвіст*. – Аби *тільки хвостом обійшлося*. Хвоста йому можна віддати – хай бавиться.

Для конкретнішого представлення діяльності підліткового театру «Обрії майбутнього» пропонуємо короткі тексти сценаріїв театралізованих вистав, які ми використовуємо в роботі з підлітками.

Театралізована вистава **«Як цариця Вода світ сотворила»** має казковий сюжет. Вік учасників 12–14 років.

Сценічний простір оформлений у блакитній гамі кольорів, на задньому фоні зображене мальовниче озеро, у центрі сцени – криниця.

Дійові особи: Богиня Дана, Діти-Краплинки, Цеберце, Ручай, Сонце, Верба, Морська пані.

Фонова музика: «Ой, Дана, річка Дана».

У змісті вистави відображений один із давньослов'янських міфів, про культ богині Дани, що існував на Наддніпрян-

щині. Культ Дани був поширений з пізнього палеоліту аж до XX століття. Дана (Леля) – богиня наших предків, пам'ять про яку завдяки обрядам збереглася в Україні до наших днів. Цю виставу можна демонструвати і на вулиці, і у приміщенні. Вона витворює цільну сценічну дію, де висвітлено передусім культ давніх слов'ян і його вплив на життєвий цикл людини, на її естетику та мораль. Усе це дає змогу скласти картину передісторичного життя українського народу. Наводимо приклад театралізованого діалогу між учасниками дійства.

1. **Ручай.** *Людство впродовж тисячоліть уособлювало вічний розвиток матерії в образі бурхливого й мінливого моря, плинної води, яка не має певної усталеної форми. Немає такого племені, котре воду не вважало б за Матір усього живого, цілющою силою очищення, родючості.*

2. **Морська пані.** *З води все виникає, складається і до неї повертається. З води утворився світ завдяки силі часу, бажанню, розуму і теплу. Батько-Вод, а Мати-Вода.*

Це дійство має словесно-музично-хореографічну форму. Відтворюється дія біля криниці, де Краплинки, танцюючи, потрапляють до Цеберця, яке їх приймає, а потім вода, розплескавшись, утворює Ручай. Ручай, звертаючись до Сонця: Як вода, початок речей, вічно прекрасна, вічно свіжа, твоя дружина, Сонце!

Така вистава підліткового театру формує у дітей певний світогляд, оскільки учасники дійства вникають в ідею, навчаються визначати художню роль елементів вистави, оволодівають різними засобами мовлення. Знайти за текстом подієву структуру, прояснити сюжет, визначити індивідуальні мотиви поведінки міфічних персонажів – усе це входить до сфери дієвого аналізу сценарію вистави, що створений на основі народної творчості. У кожного керівника підліткового театру свій підхід до історії, своє бачення, свій режисерський задум, але при цьому він повинен бути інтелектуальною особистістю, що сприяє створенню в театральному колективі гармонійного і прекрасного світу творчості.

Дитяча вистава **«Орел і лис»** має казковий сюжет. Вік учасників вистави

– 8–10 років. Глядачі теж є учасниками театралізованого дійства.

Сценічний простір: імітований ліс, зелена галявина, на задньому фоні зображено небо, по якому плывуть хмарки.

Дійові особи: Орел, Лис, Земля, Сося, пташки.

подаємо короткий переказ сюжету вистави.

Зустрівся Орел з Лисом та ї щось собі говорили. Лис каже:

– Тобі добре, ти все бачиш, бо високо літаєш!

А Орел каже:

– Я ї тебе навчу літати.

Узяв орел Лиса в свої лапи та ї полетів. Літає, літає, а як уже дуже високо піднявся угору, каже до лиса:

– А чи ти вже привчився?

– Та вже привчився, – відповів Лис.

– Ну, – каже Орел, – якщо ти вже привчився, то я пушу тебе, щоб ти сам летів. Як Орел пустив Лиса, то він полетів униз та ї упав на землю. Сів Орел на землю та ї питає Лиса:

– А як тобі летілося?

А Лис каже:

– Та летіти легко, але сідати тяжко!

Де приземлювався Лис, не знаємо, може впав на сосну в лісі, а може край лісу на полянці... Як кажуть «У вічі – як лис, а позаочі – як біс» (глядачам пропонується закінчити казку).

Пошук дітьми різних варіантів закінчення казки-вистави сприяє їхньому змістовному відпочинку, розвитку фантазії, абстрактного мислення, стимулює увагу, збуджує естетичну активність.

Слід наголосити, що в процесі навчальної роботи, роботи з підготовки вистав та їх сценічного показу керівник підліткового театру разом з вихованцями – юними акторами – здійснюють пошуки духовних цінностей, звертаючись до глибокої народної мудрості, що підводить підлітків до усвідомлення простих і водночас дуже складних явищ – гармонії в природі, гармонії людини і природи, гармонії людини і довколишнього соціального світу.

Процес театрально-освітньої роботи з підлітками підтвердив, що театралізація творів усної народної творчості є ефективним способом передачі вихованцям нашої історичної й культурної

спадщини. Підлітки оволодівають системою народних поглядів, вартостей, ідей народної естетики й у такий спосіб зможуть розвивати народні культурні надбання, зберігати пам'ять про минуле свого народу, його духовне коріння.

Висновки. Підлітковий театр є одним із дієвих засобів прилучення дітей до культури та моральних цінностей, розвитку їхньої творчості, комунікативних здібностей, здійснення широкої самореалізації. Цьому допомагає зміст роботи з юними акторами, що ґрунтується на використанні в сценічній дії кращих надбань народної творчості. Розкриття перед підлітками глибини і краси народних обрядів, пісень, ігор, народної драми, героїчних подій минулого сприяє розвитку в дітей творчої фантазії, естетичних почуттів і смаку, бажання продовжувати культурні надбання народу, виховує громадян-патріотів, які пишаються своєю Батьківщиною.

Провідну роль у театрально-освітній роботі з підлітками відіграє керівник дитячого театрального колективу, який має діяти як режисер і як педагог. Він повинен майстерно володіти технікою створення сценічних образів, забезпечувати цілісність театральної вистави, сприяти залученню дітей до творчої співпраці, допомагати кожному юному актору знайти шляхи самовираження та розвинути креативність. Виховна ефективність підліткового театру визначається, насамперед, вибором таких репертуарних творів, які відповідають внутрішнім емоційним потребам підлітків, вирізняються глибиною ідей, цікавими, незвичними персонажами та образами. Одним із джерел створення відповідного репертуару для підліткових театрів є українська народна творчість.

Перспективою подальших досліджень є висвітлення проблеми репертуару для підліткових театрів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамович О., Чорна В. Теоретико-методологічні аспекти сучасної театральної педагогіки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія : Сценічне мистецтво. 2023. Т. 6, № 2. С. 153–166.
2. Грицай М. С., Бойко В. Г., Дунаєвська Л. Ф. Українська народно-поетична творчість. Київ : Вища школа, 1983. 360 с.

3. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. 310 с.

4. Коваль Т. В., Граб О. Д. Національне виховання молодших школярів засобами музично-театралізованої діяльності. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. № 1. С. 206–211.

5. Комаровська О. А. Театр і школа: виховують однодумці. *Книга для вчителя та батьків*. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 92 с.

6. Краснова Н. П. Технології естетичного виховання особистості засобами театрального мистецтва. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 6(1). С. 78–92.

7. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість: підручник. 3-тє вид. Київ : Знання-Прес, 2005. 591 с.

8. Миропольська Н. Є. Від театральних уподобань до «симфонійної особистості». *Мистецтво та освіта*. 2017. № 3. С. 44–48.

9. Міщенко М. О. Актуальні проблеми виховання молоді засобами театрального мистецтва. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1(2). С. 57–62.

10. Міщенко О. І. Українська література : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Генеза, 2007. 288 с.

11. Нечерда В. Б. Форум-театр як форма реалізації «Філософії для дітей»: до питання виховання підлітків уразливих категорій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. № 5 (91). С. 72–76.

12. Паві Патріс. Словник театру. Львів, 2006. 640 с.

13. Прудников А. А. Видовищна специфіка вуличного театру. *Культура України*. 2013. Вип. 43. С. 235–241.

14. Серих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2008. 20 с.

15. Скуратівський В. Т. Русалії. Київ : Довіра, 1996. 734 с.

16. Ульянова В. С. Виховні можливості театрального мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19(1). С. 169–172.

17. Шахрай В. М. Формування соціальної компетентності учнів основної і старшої школи засобами театрального мистецтва / Ін-т проблем виховання НАПН України. Біла Церква : Вид. Пшонківський О. В. 2016. 404 с.

References:

1. Abramovych, O., & Chorna, V. (2023). Teoretyko-metodolohichni aspekty suchasnoi teatralnoi pedahohiky [Theoretical and methodological aspects of contemporary theatre pedagogy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Seriya: Stenichne mystetstvo, 6(2), 153–166. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.6.2.2023.288156>
2. Hrytsai, M. S., Boiko, V. H., & Dunaievskaya, L. F. (1983). *Ukrainska narodno-poetychna tvorchist [Ukrainian folk poetry]*. Kyiv: Vyshcha shkola.
3. Davydiuk, V. (2005). *Pervisna mifolohiia ukrainskoho folkloru [Primordial mythology of Ukrainian folklore]*. Luts'k: Volynska oblasna drukarnia.

4. Koval, T. V., & Hrab, O. D. (2022). Natsionalne vykhovannia molodshykh shkoliariv zasobamy muzychno-teatralizovanoi diialnosti [National education of junior schoolchildren by means of music and theatre activity]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, 1, 206-211. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-31>

5. Komarovska, O. A. (2006). *Teatr i shkola: vykhovuui odnodumtsi. Knyha dlia vchytelia ta batkiv* [Theatre and school: Educate like-minded people. A book for teachers and parents]. Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf».

6. Krasnova, N. P. (2021). Tekhnolohii estetychnoho vykhovannia osobystosti zasobamy teatralnoho mystetstva [Technologies of aesthetic education of personality by means of theatrical art]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 6(1), 78-92. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-78-92](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-78-92)

7. Lanovyk, M. B., & Lanovyk, Z. B. (2005). *Ukrainska usna narodna tvorchist* [Ukrainian oral folklore]. Kyiv: Znannia-Pres.

8. Myropolska, N. Ye. (2017). Vid teatralnykh upodoban do «symfoninnoi osobystosti» [From theatrical preferences to "symphonic personality"]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 3, 44-48.

9. Mishchenko, M. O. (2021). Aktualni problemy vykhovannia molodi zasobamy teatralnoho mystetstva [The current problems of education of young people by means of theatrical art]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 1(2), 57-62. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-08>

10. Mishchenko, O. I. (2007). *Ukrainska literatura. Pidruchnyk dlia 7 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [Ukrainian literature. Textbook for 7th grade of institution of general education]. Kyiv: Heneza.

11. Necherda, V. B. (2017). Forum-teatr yak forma realizatsii «Filosofii dlia ditei»: do pytannia vykhovannia pidlitkiv urazlyvykh katehorii [Forum-theatre as a form of implementation of "Philosophy for Children": To the issue of educating vulnerable adolescents]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 5(91), 72-76.

12. Pavi, P. (2006). *Slovnky teatru* [Theatre dictionary]. Lviv.

13. Prudnykov, A. A. (2013). *Vydovyshchna spetsyfika vulychnoho teatru* [Spectacular specificity of street theatre]. *Kultura Ukrainy*, 43, 235-241.

14. Sierykh, L.V. (2008). *Formuvannia estetychnoi kultury molodshykh shkoliariv u protsesi teatralizovanoi diialnosti* [Formation of aesthetic culture of junior high school students in the process of theatrical activity]. (Dissertation Abstract, Kyiv).

15. Skurativskiy, V. T. (1996). *Rusalii* [Mermaids]. Kyiv: Dovira.

16. Ulianova, V. S. (2019). *Vykhovni mozhlyvosti teatralnoho mystetstva* [Educational opportunities of theatrical art]. *Innovatsiina pedahohika*, 19(1), 169-172. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-38>

17. Shakhrai, V. M. (2016). *Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi i starshoi shkoly zasobamy teatralnoho mystetstva* [Formation of social competence of elementary

and high school students by means of theatrical art]. *Bila Tserkva: Vyd. Pshonkivskiy O. V.*

Iryna Mykhailivna Lavrysh, PhD in Pedagogy, Director of the House of Culture of the Desnianskyi District, Kyiv, Ukraine, Lavrishirina@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-1448-7352>

Using Ukrainian folk art in the stage action of the teenage theatre

The article is devoted to the problem of using Ukrainian folk art in teenage theatre activities to involve children in cultural values, develop their communicative culture, and promote creative self-expression.

The cultural and educational potential of ancient Ukrainian mythology, rites, songs, games, and folk performances, reflecting people's experiences, views, ideals, and folk aesthetics, is justified. The effectiveness of folk poetic works is carried out with the help of images and symbols that embody essential human virtues – care for the natural environment, devotion to the community and the Homeland, and the desire for good, beauty, and justice.

It is emphasized that the influence of folk poetic works on teenagers increases if it is highlighted through a stage action, through children's understanding of events and characters using the means of theatrical art.

The importance of children's participation in teenage theatre for developing their sensory sphere and aesthetic culture, acquiring communication skills, broadening their worldview, and involvement in national cultural creation is revealed.

Attention is focused on the role in the theatrical and educational process of the director of teenage theatre (the need for one to master the technique of creating stage images and the integrity of the performance, promoting the involvement of children in creative cooperation, helping each young actor in self-expression and developing their creativity, etc.).

The purpose and leading aspects of the activity of the youth theatre "Future Horizons" are highlighted, and short texts of the scripts of theatrical performances (developed based on folk poetic works) staged in the theatre are presented.

It is concluded that the dramatization of folklore is an effective way of transferring the historical and cultural heritage of the Ukrainian people to students. Teenagers actively master the system of folk views, values, and ideas of folk aesthetics, and, therefore, they will be able to develop folk cultural heritage, preserve the memory of their past people, and grow spiritually as citizens and patriots.

Keywords: *Ukrainian folk art, mythology, teenage theatre, director of teenage theatre, image, stage action, education, children.*

Стаття надійшла до редакції 06.10.2023 р.

Кузьменко Н. Я.

STEAM-підхід на уроках мистецтва (Закінчення)

Початок статті див. с. 12

Nataliia Yaroslavivna Kuzmenko, Music Teacher, Teacher-Methodologist of School No. 77 with in-depth study of Economics And Management, Lviv, Ukraine, natalya.kuzmenko2014@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8181-3921>

STEAM approach at art lessons

The article analyzes the peculiarities of implementing a new educational approach – STEAM education in the conditions of the educational process of institutions of general secondary education in the context of putting into practice the principles of the New Ukrainian School.

Scientific approaches to the definition of STEAM education, which includes art in STEM education as a complex combination of science, technology, engineering, and mathematics, are analyzed. The difference between STEAM education and STEM education and the increase and expansion of the latter's possibilities with the inclusion of the art component are highlighted. It is focused on six benefits of using art in STEM education (art is already a vital part of science, technology, engineering, and math; art makes STEM topics more engaging for students who do not really like science or math; doing hands-on projects and experiments related to the arts, strengthens students' understanding of concepts; STEAM connects a students' interests to the real world; art show students how to solve problems creatively and the meaning of their mistakes; art reduce the stress factor of STEM education and help raise more well-educated students) that caused the emergence of a new educational approach – STEAM education.

The peculiarities of implementing STEAM education in educational practice are revealed based on problem and project work with students, using open tasks to actualize knowledge from various disciplines, group interaction in solving them, and inductive research methods. The abovementioned points contribute to forming relevant competencies in the labor market: critical, engineering, and algorithmic thinking, information processing and data analysis skills, digital literacy, creative qualities and innovation, and communication.

Examples of how to use STEAM technology in art lessons in the context of studying various topics in grades 5-7 of the New Ukrainian School are given. The practical component of these lessons is singled out – the construction of educational, technical toys, which confirms the development of students' subject competencies while mastering skills into practice in new conditions.

Keywords: *STEM-education, STEAM-education, institutions of general secondary education, art lesson, students of grades 5-7, New Ukrainian school, methods of STEAM-education, construction of an educational technical toy.*

Стаття надійшла до редакції 17.09.2023 р.